

Kırkpınar

Her ayın beşinde ve yirmisinde çıkar ilmî, içtimâî, edebî mecmua

İçindekiler

Cemiyet Bolluğu	Vedat Sadı
İptidai cemiyetlerde akla aykırı tasavvurlar	Hamdi Hakverdi
Sanat ve Demokrasi (Guyau'dan)	H. H.
Halkiyat : Kozan dağında bir iki tetkik	Ali Rıza
Bugünkü Sporculuk	Sabri Çitak
Deha ve İrsiyet (J. Segond'dan)	H. H.
Çatısız Evler (Şiir)	Hamdi Hakverdi
Katlandığımız sıcakların ahretimize faydası	Naci Hakverdi
DİLENCİ (Nesir)	Y. L.

Sayı : 14

Yıl : 1

20 Temmuz 1934

Fiatı :

10 Krş.

Kırkpınar

Her ayın beşinde ve yirmisinde çıkar ilmi, içtimai, edebî mecmua

SAYI : 14

20 TEMMUZ 1934

YIL : 1

Cemiyet Bolluğu

Türk inkılabı içtimai bakımdan garp medeniyetini örnek alırken, bazı şursuz taklitler de — pek tabii olarak — Türk cemiyetinde yer buldu. Garpte içtimai şeraitin ve ihtiyaçların doğurduğu bazı hareketler, bizde lüzumsuz ve mübalağalı bir ehemmiyetle karşılandı.

Bu yazımda şursuz taklitçiliklerden en göze çarpanı olan cemiyet teşkil etmek göreneğinden bahsetmek istiyorum.

Son beş on sene içerisinde isimleri, hatta sayısı akılda tutulamıyacak kadar çok cemiyet teşekkül etti. Bunların bir çokları muhtelif mekteplerden mezun olanların teşkil ettikleri talebe cemiyetleridir. Bir kısmı da muayyen bir sanat veya meslekte bulunanların cemiyetleridir. Bu cemiyetlerin hepsinin çok hayırlı gayeleri vardır. Oldukça kalabalık bir idare heyeti, haysiyet divanından tutunuzda cemiyet hesaplarını tetkik edecek mürakipler heyetine kadar herşeyleri, herşeyleri vardır. Fakat ne yazık ki hemen daima azalarının sayısı idare heyetlerinin sayısını pek te geçmez.

Ve nizamnamelerine göre yapılacak işlerin hepsi paraya bağlı olduğu halde bir çoklarının bütçeleri ya yoktur, yahut ta hayali varidat menbalarına dayanır. Buna rağmen cemiyet teşekkül eder. Bir kaç hafta hararetti içtimalar olur. Azaların bazısı kuvvetli bir hatip olmak iddiasındadır.

Arkadaşlarına bunu tastik ettir-

mek için yoktan, gözünü kırpmadan yarım saat süren bir hitabede bulunur. Bir başkası ondan aşağı kalmadığını ispat etmek ister. Bu mukave-met yarışı bazan saatlarca sürer. İçtimalar gittikçe seyrekleşir. İdare heyetinden şikâyetler başlar. Sonra bu da unutulur. Cemiyetin sadece ismi kalır. Bu da idare heyetini teşkil edenlerin övünmesinden başka bir işe yaramaz.

Bu, bizde daima böyledir. Mamefih mütemadiyen yeni cemiyetler teşkil olunur durur.

Bana göre bu lüzumsuz göreneğin önüne geçmek zamanı çoktan gelmiştir. Gayeleri birbirinin aynı olan cemiyetleri bir isim ve bir çatı altında toplayıp onlara muntazam bir program, dolgunca bir bütçe tanzim etmek lâzımdır. Bu şekilde hem cemiyetin gayesine yaklaşması kolaylaştırılmış olur, hem de kuvvetler bir araya teksif edilmiş bulunur. Meselâ İstanbulda, Türkiyede ne kadar lise varsa o kadar "Lise mezunları cemiyeti" vardır. Bunların her hangi birisinin içtimama gitseniz senelik faaliyet raporları okunurken :

— Cemiyetimiz, bütçesinin müsaadesizliğinden dolayı, maatteessüf bu sene azalarına lâzım gelen yardımda bulunamamıştır. Ve yahut :

— Cemiyetimiz sene sonu münasebetiyle azalarına bir vapur gezintisi tertip etmiş, bir de çay ziyafeti vermiştir.

Gibi tazallumdan veya incir çekir-

Iptidai cemiyetlerde akla aykırı tasavvurlar

“ İptidai Cemiyet „ diye, maşeri tasavvurları bizim medenî cemiyetlerimizin kabul ettiği mefhumlardan ve hükümlerden derin şekilde farklı olan topluluklara denilir. Son yarım asır zarfında büyük bir inkişafa mazhar olan İctimaiyat ilmi, bu iptidai cemiyetlerin bünyelerini pek yakından tetkik etmeyi verimli bir vazife bilmiştir. Bugün, beş kıtanın muhtelif semtlerinde, hâlâ, böyle iptidai cemiyetlere rastlanmaktadır.

Bu yazımızda, — tanınmış içtimaiyatçıların eserlerinden istifade ederek değini doldurmayan izahattan başka bir şey işitemezsiniz.

Halbuki bütün bu cemiyetlerin gayesi falan liseden mezun olup ta yüksek tahsilini takip etmek için İstanbula gelen gençlere yatacak yer, yiyecek yemek tedarik etmek, fakir olanlara meccanen bakmaktan başka bir şey değildir. Şu hale nazaran bu on beş yirmi cemiyetin hepsi birleşerek bir tek cemiyet teşkil etse daha verimli bir iş yapılmış olmaz mı ?

Hiç şüphesiz evet. Ve yine gayesi vücudu güzelleştirmek, sıhhatli bir yaşayış temin etmekten başka bir şey olmayan spor kulüpleri de bu bakımdan aynı fecî vaziyette değil midirler?

Oyuncularına futbol kundurası tedarik etmeyen, kötü rekabet hisleri yüzünden birbirinin kolunu, bacağını kırma çalısan Adanadaki spor kulüpleri de aynı hatanın kurbanı değil midirler ?

Bütün bu kötülüklerin biricik çaresi, yukarıda da söylediğim gibi, gayeleri birbirinin aynı olan cemiyetlerin birleşmesinden başka bir şey değildir. Bizim için, henüz, bu kadar çok cemiyete lüzum yoktur.

VEDAT SADI

— bu iptidai cemiyetlerin en karakteristik tasavvurlarından bazılarını kaydedecek ve okuyucularımızı, içinde bulunduğumuz cemiyette hâlâ yaşayan bazı hurafelerle bu tasavvurlar arasındaki münasebeti bulup çıkarmak hususunda serbest bırakacağız.

İptidai cemiyetlerde hakim olan maşeri tasavvurları, ekseriya, ferdin hassasiyeti üzerine en derin tesirleri yapabilmeğe muktedir olan haller yaratmıştır. Her hangi bir itikadın mevzu, sırf bir mefhum ve hayal olarak kabul edilmiş değildir. Vaziyete göre; korku, ümit, dinî dehşet, Mana denilen dinî bir cevherde erimek arzu ve ihtiyacı.. Bu maşeri tasavvurların özünü teşkil eder. Ve yine, tasavvurların böyle çok cepheli olması, onların — aynı zamanda — hem aziz, hem korkunç, hem helal, hem haram.. yani tam manasile “ Mukaddes „ olmasını mümkün kılar.

Şüphesiz bu mahiyetteki tasavvurlara “ Mantıkî „ denilemez. Fakat, tedricî tekâmül ve inkişafı bizim bugünkü zihniyetimizi meydana getirmiş olduğundan, bu tasavvurları “ Gayri mantıkî „ diye de kestirip atamayız. Ona verilecek en doğru isim, — Fransız içtimaiyatçılarından Lévy Bruhl’ün ifadesile — “ Mantıktan önceki = Prélogique zihniyet „ tabiri olur.

İptidai insan nazarında, eşya, bize görüldüğü gibi sadece bir (Cisim) değildir. Her şeyin bir zahiri hüviyeti, bir de gizli, esrarlı mahiyeti vardır. Eşyadaki bu esrarengiz mahiyet, her şeyi yapmaya kabiliyetli bir kudrettir. İşte bu sebeptendir ki iptidai zihniyete sahip insan, eşyadan hem bir şey umar, hem korkar; hem ona hükmetmek ister, hem onun hükmü altında kalmaya çalışır.

İptidai insanın içinde yaşadığı,

hareket ettiği, fiil ve amelde bulunduğu şe'niyetin ta kendisi de esrarengiz bir mahiyete sahiptir. Eşyayı canlı ve cansız diye ikiye ayırmak iptidai insan için katiyen mevzuubahs değildir. Kendi elile yaptığı eşya bile — esrarengiz hususiyetlere malik olmakla — tehlikeli veya hamî olabilir. Bu sebeptendir ki, her hangi bir şeyi tahsis edildiği hizmetten gayri bir yerde kullanmak, yahut onun şeklinde küçük bir değişiklik yapmayı düşünmek, iptidaiye, belâyı başına davet etmek gibi görünür.

Fetişlerde sihirli bir kudret vehmolunması, doğrudan doğruya, ona model vazifesini görmüş olan cisimde veya mahlûkta esrarengiz bir kuvvetin mevcut farzedilmesindedir. İptidai nazarında; canlı ve cansız, maddî ve manevî diye ayrı ayrı mefhumlar yoktur.

İptidai cemiyetlerde, insanların isimleri de mukaddes bir şey gibi gözetilir. Kabileyi teşkil eden fertler, reislerinin hakikî ismini bilmezler. Çünkü isim, sadece bir kelime değildir; müşahhas, şe'ni bir varlıktır ve onu tahkir eden veya öldüren o ismin sahibini de tahkir etmiş veya öldürmüş olur. Bir insan, hayatının yeni bir devresine girdiği zaman yeni bir ad takınır. Bir köy, yeni bir tarihî devreye kavuşunca yeni bir ada sahip olur.

İptidai nazarında, gölge, bizim bildiğimiz gibi fizikî bir hadise değildir, bedenün bir eşidir. İptidai, onu, canını nasıl muhafaza ederse öyle muhafaza eder. Garbî Afrikanın bazı kabileleri arasında, birisinin gölgesine bir çivi veya bıçak saplamak suretile ika olunmuş pek çok cinayetler (!) vardır. Hatta, bir içtimaiyatçı : “Çinliler, bugün bile, gölgenin fizikî mahiyetinden bihaberdirler !” diyor.

Rüya, iptidaiye, ruh hakkında bizimkinden çok farklı bir telakkiye sahip olmak imkânını hazırlamıştır.

İptidai insana göre, ruh, beden dahilinde ikinci bir varlıktır. Beden adeta onun kılıfıdır. Teşbih caizse; el için eldiven neyse, iptidai nazarında, ruh için de beden odur. Rüya; bu ruhun muvakkatan bedenden sıyrılması, bir çok yabancı muhitlerde dolaştıktan sonra tekrar yerine girmesi demektir. İptidailerin bu (Ruh) telakkisi hakkında, İngiliz içtimaiyatçılarından birinin çok şayanı dikkat bir müşahedesi vardır : Bir vahşi, okla vurduğu düşmanın sağ elinin şahadet parmağını kesiyor. Ona, bu külfete niçin lüzum gördüğü sorulunca : “ — Biraz sonra, ruh, cesedi terkedip gidecektir. Parmağı kesmezsem, ruh ilerde beni okla vurabilir ! ” cevabını veriyor.

İptidailer, tenasüha kuvvetle kanidirler. Her fert; — aynı zamanda — filan veya falan erkek, şu veya şu kadın, halî hazırda hayatta, yahut, ecdadın yıllarca evvel ölmüş bir ferdi olabilir. İsmi taşıdığı hayvan ve nebat nev'ine (Toteme) de iştirak edebilir. Doğuş, — az sonra mahiyetini işaret edeceğimiz ölüm gibi — bir hayat şeklinden diğer hayat şekline geçiştir. Bir çocuğun doğması, muayyen bir ferdiyetin tekrar zuhur etmesi demektir. Amerikanın cenubî garbisindeki kabilelerde, bir çocuk; ismi, içtimai vasıfları, muhariplik vasfı.. ile beraber doğarmış.

İptidai zihniyete göre, hastalığı; temas edilemeyen, görülemiyen bir takım sebepler husula getirir. Mikrop mefhumuna şüphesiz tamamen bigâne olan bu insanların talakkisine göre, hastalık, soğuk veya sıcak gibi bir takım tabii sebeplerin neticesi de değildir; ilâhlardan, cinlerden, yahut şerli insanlardan gelen sihrî bir seyaledir. Bu iptidai kabileler arasına giren misyonerler, en çok, hastalıkları tedavi etmek istedikleri zaman müşkilâta uğramaktadırlar. Çünkü iptidailer buna katiyyen yanaşmamaktadırlar. Bir doktor; binbir rica ve minnetten

sonra tedavisine müsaade aldığı bir ağır hastanın, iyileştikten sonra kendisine nasıl düşman kesildiğini, çünkü artık onu — cinlere hakim (!) bulunmak itibarıyla — tehlikeli bir mahlûk saydığını anlatır. İptidailer, hastalığı teşhis edebilmek için her şeyden evvel şirli sebeplerden hangisinin hastayı yatağa serdiğini anlamıya çalışırlar. Bu işi, ancak, esrarlı kuvvetlerle mümünasebete geçebilmek iktidarında olan kimseler yapabilirler. Bizzat ilâçlar da sihrî kuvveti haizdirler; hastayı öldürse de, iptidaide, o ilâçların iyi tesire malik olduğu itikadı sarsılmaz.

İptidai nazarında, ölümün tabii sebebi yoktur. Çünkü ölüm, mutlaka, esrarlı kuvvetlere sahip olan bazı fertler tarafından husule getirilmiştir. Yani her ölüm; amdî bir cinayet, bir katildir. Bir adamı kimin öldürdüğünü bilmek için fala müracaat edilir. İçinde tefe'üle büyük bir ehemmiyet atfolunmayan tek bir iptidai cemiyet yoktur. Fal; sadece istikbali anlamıya değil, daha ziyade, maziye aydınlatmaya yarar. Bir hastayı kimin hasta ettiğini, kaybolanı kimin çaldığını anlamak fal sayesinde mümkün olur ve falcının tek bir işaretile, — durup dururken— her hangi bir kabile ile muharebeye girilir.

İptidai cemiyetlerde, ölümlerle diriler arasında aşılmaz bir girdap yoktur. Diriler, bu ölümlerle mütemadi temas halindedirler. Ahret, iptidai nazarında, ayrı bir alem değildir; fena ve baka âlemi — aynı zamanda yaşanan, hissedilen — bir ve aynı şeniyettir. İptidaiye göre, ölen yine yaşamaktadır; yalnız, dirilerden biraz farklı şekilde.. Çünkü artık o hem diriler, hem de ölümler âleminde yaşamaktadır. Bu sebeptendir ki bir çok iptidai topluluklarda ölümlerden hem haz edilir hem korkulur; kendisinden, bir daha geri gelmemesi rica olunur, sihrî ve esrarengiz mahiyetteki cenaze merasimleri âdeta bir silsile takip eder ve — bazı yerlerde—

en son merasimle, artık ölünün içtimaî gurupla olan bütün alâkasının kesildiğine itikat olunur.

Ölünün malı haram (= Tabu)dır; hemen defni müteakip kulübesi yıkılır, eşyası mahvedilir. Eğer ölen bir kadınsa, mutlak surette hiç bir şeyi bırakılmaz. Bu itibarla bir çok iptidai kabilelerde, azasından biri ölen aile müthiş ziyana uğrar. Çünkü evin bir kısım eşyası mezara konulur ve artanı tamamen yakılır. Mezara konulacak eşyanın nevi ve mahiyeti de ölünün içtimaî gurup içindeki vaziyetine göre değişir : Alelâde bir fertse, mezara, kendisine en lüzumlu olan eşya bırakılır; yok eğer ölen itibarlı bir adamsa, yanına, hal ve şanına uygun eşya konulur.

İptidai cemiyetlerde sadece doğum ve ölüm hadiseleri değil, av, balık avı, nebatî gıdaları toplama, harp.. gibi faaliyetler de sihrî bir çok merasime lüzum gösterirler, Meselâ av faaliyetini ele alalım : Ava çıkarırken, ve av esnasında, bir çok sihrî, esrarlı şartların yerine getirilmesi lâzımdır. Türlü türlü rakslarla, dualarla, oruçlarla av hayvanı üzerine sihrî bir tesirde bulunmak ve onu — uzakta ise — yakına getirmek istenilir. Raks, av hayvanı görünüşüne kadar — yani bazan haftalarca — devam eder. Bu müddet zarfında av hayvanının adını talaffuz etmek şiddetle menolunmuştur; çünkü, perilerin gidip onu haberdar etmesinden korkulur. Ava gidenlerin, ava yarıyacak vasıtalarının da — sihrî bir kudreti üstlerinde teksif edecek şekilde — hazırlanmış olmaları lâzımdır : Ava gidenler yıkanır, oruç tutarlar, yüzlerini bıçaklarla çizerler, silahlarını, ok ve yaylarını süslerler... Sonra; av hayvanı görünür görünmez onu hemen çekip vurmaya mümkün değildir; dinî bir takım merasim icra edilmeden evvel hayvana kıymak tabu'dur. Bu merasim yapılmadığı takdirde vurulan hayvanın hemcinslerinin

Sanat ve Demokrasi

Asrımızın şahit olduğu siyasî ve iktisadî vakıalardan, sanatın istikbali hakkında bir takım mülâhazalar çıkarabiliriz. Kütle sanatın temin ettiği bütün meserretlere iştirâk ettiğinden ve halk, zamanımızda, güzelin hakikî hakemi olduğundan, bizzat sanat, — kütlenin seviyesine inmek için — alçalmaya temayül etmiyecek mi?

Güzel, amiyaneleştirilemez. Rönan'a göre, sanat, küçük bir güzide aristokrat sınıfının malı olmadıkça yaşayamayacaktır. Aynı mesleği Şerer'de de görüyoruz. Keza dö Hartman : "Berlinin fakir halk sınıfı için akşamları "Tilüat", kompanyalarının oyunları neyse, sanat da, beşeriyetin olgun-kabilenin başına bir bela getireceği zannedilir. Şurası kaydedilmeğe değer bir noktadır ki; iptidai cemiyetlerde her hangi bir hadise veya faaliyet şekli için girişilen ve bazan günlerce devam eden sihrî ve esrarlı merasim, mesele sona erdikten sonra, muhakkak, nihai bir merasimle tamamlanmak, yani "Merasimler zenciri", kapatılmak lâzımdır.

Av hususunda riayet edilen bazı itikatlara, bugün hala Hindicini'de rastlanılmaktadır : Ava çıkan koca, mufarakatından evvel, karısını; saçını kesmek, eve misafir almak, zeytin yemek... gibi bazı hareketlerden meneder. Avda muvaffak olamaz, hayvanı elden kaçırırsa, karısının emre itaat etmediğine kani olur ve onu boşamak hakkını haizdir.

Görülüyor ki, iptidailerin faaliyet tarzları da düşünüş tarzlarının aynidir. Bu cemiyetlerde, maşerî tasavvurlar gibi içtimai müesseselerde akla aykırı bir takım esaslar üzerine kurulmuş bulunmaktadır.

HAMDİ HAKVERDİ

luk devresinde o olmiya mahkûmdur., diyor.

Bu nevi muhakemeler yürütülürken; zamanımızda olduğu gibi mazide de, halkın kendine mahsus aşağılık bir sanatı, orta oyunları, onu bazı muasır romanlar derecesinde teshir eden masalları olduğu unutuluyor. Modern halk, az çok bayağı tiyatro-sunu, türkülerini, hoplatıcı musikisini, polis romanlarını sevdiği için sanatın aşağılaştığı söyleniyor. Bilakis; orta oyunu ile vodvil arasında hayli terakki vardır; operetlerin sözü ve sazı, henüz "... Çoban kızı...", ruhunu taşımaktadır ve polis romanları, bir zaman ocak başında anlatılan "Kırk Harami", hikâyelerinin birer zeylidirler.

Asrımızda, alimler arasında olduğu gibi sanatkârlar arasında da bir nevi "İş bölümü", meydana geliyor. Yüksek ilmî nazariyata ve büyük hasbî sanata aslâ mani olmıyan bir ameli ve verimli sanat, kullanışlı ve tamamen maddî ilim var. Tütün imali için mühendisler olduğu gibi, halkın gözü ve kulağı için yazan tiyatro muharrirleri, romancılar ve şarkıcılar var. İktisadî arz ve talep kanunu, bütün diğerlerini olduğu gibi, sanatkârane mahsulleri de tanzim ediyor; yalnız talepler, sudur ettikleri muhitlere göre değişiyorlar : Bir edebî gurupla diğeri arasında, bazan, bir asırla diğeri asır arasındaki kadar fark var : Her gurupun kendi sanatı, kendi istidatları, kendi şöhretleri var; büyük tarihi bir asır, ona tekaddüm eden ve onu hazırlıyan galeyana devrelerini nasıl ihmal edemezse, bu guruplar da asla birbirlerini ihmal edemezler. Bu halk sanatlarının mevcudiyetini ayıplamak şurada dursun, ondan memnun olunabilir. Çünkü, aslında, üstlerinde daha yük-

sek bir sanatın tutunabilmesine müsaade eden onlardır. Milletler, daha yükseğe ulaşabilmek için daima bu merhalelerden geçmek ihtiyacını duydu- lar; onlar, mabedin merdiven basamaklarıdır.

Bugün, bütün bir bedbin tarihçi- ler mektebi mevcut. Bu mektep, bir taraftan, demokrasinin âlemşümül zaferini zarurî bir şey olarak görüyor, diğer taraftan, sanatın ve umumiyetle insan zekâsının inhitatında bertaraf edilemez bir sebep olarak da yine onu buluyor. Bu bedbinlerin muhakemesi şu şekilde hulâsa edilebilir :

Demokrasinin gayesi, insanlar arasında siyasî ve hatta iktisadî bir müsavattır. Bu siyasî ve iktisadî müsavat, — yüksek zihinleri aşağılaştırıp enginleri yükseltmek suretile — bir fikrî müsavat husule getirmek istiyec- ek; bu umumî aşağılık, ancak dehanın üstünlüğü ile yaşıyan ve bu bakımdan cevheri itibarile aristokratik olan sanatı öldürecek

Hayli muğfil olan bu muhakeme, zannedildiğinden çok daha sathidir. Filhakika, demokrasi hasımlarının ispat etmesi lâzımgelen şey, (ki asla ispat etmiyorlar) siyasî haklarda müsavatın dimağlarda ve kabiliyetlerde de bir müsavat husule getirdiği cihettir. Mamefi meseleyi teferruatle tetkik edelim :

Bir kere, demokrasi, sanatkârda dehanın uzvi ve fizyolojik şartlarını mahvedebilir mi ? Dimağının sikletini azaltabilir, yahut, telâfif ve tearicinin adedini tenkis edebilir mi ? Bu tezi müdafaa edebilmek için tarafgirane hareket etmek lâzımdır.

Demokrasi, onu idare şekli olarak kabul eden millette hakikî bir dimağî tereddî hasıl ettiği gün o millet ortadan silinecektir. Hayat mücadelesi, filhakika, milletlerin kanunudur, bu mücadelede en kadir kuvvet zekâdır. Eğer demokrasi zekâyı söndürür, dehayı ortadan kaldırırsa istikbalde mu-

zaffer olamaz. Muzaffer olacak milletler, kendilerine mahsus bir dehalari, binnetice sanatları olan milletlerdir. Hakikat şudur ki, hükümet şeklinin artistin dimağı üzerine hiç bir tesiri yoktur.

Bilvasıta bir tesiri var mıdır ? Sanat, doğmak için, demokrasinin temin edemeyeceği bir takım medenî ve siyasî şartlara muhtaç mıdır ? Tetkik edeceğimiz ikinci nokta budur.

Sanatkâr, çalışmak ve eser husule getirmek için her şeyden evvel hürriyet ister. O, hürriyete, ancak demokratik idare altında sahiptir, başka tarafta ona her zaman sahip değildir ve devletin istipdadı, yahut içtimai sınıfların sebep olduğu müşükler, şüphesiz beşeriyeti büyük adamlarının bir kısmından mahrum ettiler.

Sanatkâr, hayatın zaruretleri bakımından da bir yarı istiklâla muhtaçtır; diğer tabirle, ona Berlioz'un, kuru üzümünü katık ederek dördüncü Harri'nin heykelinin dibinde yediği bir parça ekmek lâzımdır. İçtimai şartlar ne kadar az gayri müsavi olur ve her işçi bir ücrete ne kadar çok güvenebilirse, bu (Günlük ekmek) i elde etmek o kadar fazla mümkün olacaktır.

Hepsi bu kadar değil : Sanatkâra bir parça medh, dost ve takdîrkâr da lâzımdır. O bazan bunu bulamadı. Bundan böyle iyice bulamıyacak mı ? Şimdiye kadar, dahi, mevcut olduğu zaman, şu demokrasi devrinde esef edilecek bir vaziyete düşmedi. Ve şimdi vaziyeti her zamankinden daha iyidir. O, bir kaç aksi sedayı; etikete düşkün, tabansız ve kendisine yer bırakmayacak kadar fazla sıkışık müntahap küçük bir cemiyetten ziyade bütün bir millet içinde bulacağına daha fazla emindir. Plyöct'ü Rambuyye sarayına götüren Korney'in, Molyer'in ve daha bir çok büyük adamların (ki halk onları ilk hamlede keşfetti) hikâyelerini hatırlatmıyacağız. Hatta tema-

(Sonu on altıncı sahifede)

HALKIYAT:

Kozan dağında bir iki tetkik

Tunus Arapları, Av kuşları

— 1 —

Kozan dağında, ne vakit geldiği malûm olmayan (45 - 50) hane kadar Tunus Arapları vardır.

Bu Araplar üç kabileden ibarettir.

(**Toros Arapları, Getten Arapları, Oçanlar Arapları**)

İki sene evvel, ötedenberi kışladıkları Andı dağı eteklerinde iskân edilen bu Araplar Türkiye'ye geldikleri gündenbergi dil, âdet ve an'alarını muhafaza etmektedirler.

Dağlık suyu ile kozan arasında bir kaç defa gördüğüm bu aşiret halkı tıpkı Türkler gibi yaşarlar.

Yazın Bakır dağında ve Bakır dağı eteklerinde yayla edenlerin arasında (1930) senesi yaptığım araştırmalar bana bunların Tunusta vukubulan büyük bir isyan üzerine Türkiye'ye sürgün olarak gönderilmiş oldukları kanaatini vermiştir.

Av Kuşları

— 2 —

Balaban ile Şahin arasında :

Av kuşları arasında Balaban ve Şahan (Şahin) halkın diğer av kuşları gibi mühim alâkalarında yaşar.

Saimbeylinin Mağara nahiyesinde

Tunuslu Bir Kadın

aşık Mulla İbrahimden aldığım şu Karaca Oğlan türküsü av kuşlarının ehemmiyetini gösterir bir vesikadır.

Aldı Balaban :

*Bir Balaban bir Şahana azmeder
Ne yitirdin, ne ararsın burada
Urum senin Arabistan benimdir.
Haddin ne ki avluğuma gelesin*

Bugünkü Sporculuk

Yirminci asrın ilerleyiş vechele-
rinde spora her yerde çok mühim
yer verilmiş ve bu kıymetli mevzu
üzerinde çok özenilmiştir. Spora veri-
len bu ehemmiyet, dünün ve bugünün
hayat şartlarına göre başka başkadır.
Dün sırf vücut veya kol kuvvetinin
artması gibi çok dar bir çerçeve için-
de mutalea edilen spor; son zaman-
larda bu telakkilerden tamamen ayrıl-
mış, büsbütün başka mahiyet almıştır.
Yirminci asır sporculuğu, yalnız vücut
ve kol zindeliği mahiyetinde kalmıyarak
ve bu esasa kafa zindeliğini de ilâve
ederek ayrıca bir ilim haline girmiş
bulunuyor.

Binaenaley bugün mükemmel bir
sporcu demek vücut ve seciye itibari-
le kuvvetli bir insan mânasında ola-
rak kabul edilmektedir.

Şimdiki sporculuğun tarifi çerçe-
vesine kafa ve seciyelerin yükselişini
de ilâve etmekte gelişi güzel bir tesa-
düfün hiç bir yeri yoktur, bilâkis, bu
büyük ve şamil bir fikrin mahsulüdür.

Gençlik için ötedenberi söylenen
ve bir ata sözü gibi tekrarlanan
(Gençlik bir milletin göz bebeğidir)
sözü hiç şüphesiz daima doğrudur.
Binaenaleyh bu kütleyi yarının bin bir
çeşit kavgasına hazırlamak onu hem
kendisine, hem de mensup olduğu
kütleye faydalı bir unsur haline getir-
mek en mühim bir meşgaledir.

Her milleti aynı derecede alâka-

Aldı Şahan:

*Şahan der ki : küçüğüm emme göğe
tükerim*

Tükerim de kendi kendim denerim

Şimdi beni darıltma da geri dönerim

Yer değil ki çalı, çalı sinesin

(Sonu 16 ncı sahifede)

dar eden bu mevzu, lâyük olduğu
ehemmiyeti her yerde kazanmıştır.

Meşhur terbiye âlimleri gençliği
yetiştirme ve hazırlama işinde yürü-
necek yol hakkında uzun uzun amelî
ve nazarî tetkiklerde bulunduktan son-
ra mektep tahsillerinin bir genci ha-
yatâ tam olarak hazırlıyamadığı ve
buna sporun da ilâvesi lâzım geldiği
kanaatine varmışlardır. Bunda çok
hakklıdırlar.

Çünkü : Uzun zaman yalnız ki-
taplarla baş başa kalmış, sporun her
hangi bir şubesine ufacık bir temayül
göstermemiş çocuklar; hareketlerinde
ekseriya çok durgun ve atıldılar.
Halbuki : insanların mücadele mecbu-
riyetinde oldukları hadiseler o kadar
muhtelif ve o kadar çoktur ki bazı
ahvalde apışıp kalmak mukadderdir.
Şu halde : Kafası dolgun ve olgun,
vücudu bilâkis ihmale uğramışlar bazı
müşküllerle lüzumlu derecede müca-
dele kudretinden mahrum kalırlar.

İşte bu sebeple bugünün spor
mefhumuna göre yarına lâyük bir genç;
aynı zamanda spordan da anlamalıdır.
Yani kafasını vücut kuvvetile bir
yapmak istiyen bir genç, ya ata bin-
mesini veya tenis oynamasını, silâh
atmasını, yüzmesini, koşmasını, atla-
masını bilmelidir.

Medenî dediğimiz, ilim, fen, sanat
itibarile çok ileri gitmiş milletlerde
sporculuğun bu mânası çok iyi anla-
şılmış ve ona müstesna bir yer veril-
miştir. Oralarda gün geçmez ki mühim
bir spor hadisesi olmasın.

Biz, bir çok hususlarda ileri get-
miş memleketlerin sporculuk hareket-
lerini ve bu yoldaki kaynaşmaların
büyüklüğünü ancak okuyarak anlıyo-
ruz. Oralarda en ağır başlı siyasî ga-
zetelerden en popüler gazetelere va-
rınca kadar hepsinde o günün spor
hareketlerinin az, çok, resimli re-

Bugünkü Sporculuk

Yirminci asrın ilerleyiş vechele-
rinde spora her yerde çok mühim
yer verilmiş ve bu kıymetli mevzu
üzerinde çok özenilmiştir. Spora veri-
len bu ehemmiyet, dünün ve bugünün
hayat şartlarına göre başka başkadır.
Dün sırf vücut veya kol kuvvetinin
artması gibi çok dar bir çerçeve için-
de mutalea edilen spor; son zaman-
larda bu telakkilerden tamamen ayrıl-
mış, büsbütün başka mahiyet almıştır.
Yirminci asır sporculuğu, yalnız vücut
ve kol zindeliği mahiyetinde kalmıyarak
ve bu esasa kafa zindeliğini de ilâve
ederek ayrıca bir ilim haline girmiş
bulunuyor.

Binaenaley bugün mükemmel bir
sporcu demek vücut ve seciye itibari-
le kuvvetli bir insan mânasında ola-
rak kabul edilmektedir.

Şimdiki sporculuğun tarifi çerçe-
vesine kafa ve seciyelerin yükselişini
de ilâve etmekte gelişi güzel bir tesa-
düfün hiç bir yeri yoktur, bilâkis, bu
büyük ve şamil bir fikrin mahsulüdür.

Gençlik için ötedenberi söylenen
ve bir ata sözü gibi tekrarlanan
(Gençlik bir milletin göz bebeğidir)
sözü hiç şüphesiz daima doğrudur.
Binaenaleyh bu kütleyi yarının bin bir
çeşit kavgasına hazırlamak onu hem
kendisine, hem de mensup olduğu
kütleye faydalı bir unsur haline getir-
mek en mühim bir meşgaledir.

Her milleti aynı derecede alâka-

Aldı Şahan:

*Şahan der ki : küçüğüm emme göğü
tükerim
Tükerim de kendi kendim denerim
Şimdi beni darıltma da geri dönerim
Yer değil ki çaltı, çaltı sinesin*

(Sonu 16 ncı sahifede)

dar eden bu mevzu, lâyük olduğu
ehemmiyeti her yerde kazanmıştır.

Meşhur terbiye âlimleri gençliği
yetiştirme ve hazırlama işinde yürü-
necek yol hakkında uzun uzun amelî
ve nazari tetkiklerde bulunduktan son-
ra mektep tahsillerinin bir genci ha-
yatâ tam olarak hazırlıyamadığı ve
buna sporun da ilâvesi lâzım geldiği
kanaatine varmışlardır. Bunda çok
hakklıdır.

Çünkü : Uzun zaman yalnız ki-
taplarla baş başa kalmış, sporun her
hangi bir şubesine ufacak bir temayül
göstermemiş çocuklar; hareketlerinde
ekseriya çok durgun ve atıldılar.
Halbuki : insanların mücadele mecbu-
riyetinde oldukları hadiseler o kadar
muhtelif ve o kadar çoktur ki bazı
ahvalde apışıp kalmak mukadderdir.
Şu halde : Kafası dolgun ve olgun,
vücudu bilâkis ihmale uğramışlar bazı
müşküllerle lüzumlu derecede müca-
dele kudretinden mahrum kalırlar.

İşte bu sebeple bugünün spor
meffhumuna göre yarına lâyük bir genç;
aynı zamanda spordan da anlamalıdır.
Yani kafasını vücut kuvvetile bir
yapmak isteyen bir genç, ya ata bin-
mesini veya tenis oynamasını, silâh
atmasını, yüzmesini, koşmasını, atla-
masını bilmelidir.

Medeni dediğimiz, ilim, fen, sanat
itibarile çok ileri gitmiş milletlerde
sporculuğun bu mânası çok iyi anla-
şılmış ve ona müstesna bir yer veril-
miştir. Oralarda gün geçmez ki mühim
bir spor hadisesi olmasın.

Biz, bir çok hususlarda ileri get-
miş memleketlerin sporculuk hareket-
lerini ve bu yoldaki kaynaşmaların
büyüklüğünü ancak okuyarak anlıyo-
ruz. Oralarda en ağır başlı siyasi ga-
zetelerden en popüler gazetelere va-
rınca kadar hepsinde o günün spor
hareketlerinin az, çok, resimli re-

Deha ve İrsiyet

Dehayı izah etmek, şüphesiz, mümkün olduğu takdirde onu unsurlarına irca etmek demektir. Fakat bu unsurları, ilkin, onun tarihi tekevvününün şartlarından başka yerde arayabilir miyiz? Şu halde karşımıza çıkacak ilk mesele, dehanın *Menşei* meselesi olacaktır.

Tarihî menşe bakımından bir izah, şüphesiz, ilk önce, güvenilebilir bir (Teselsül) e müracaatla mümkündür. Ferdî dehanın esrarengiz karakterlerini, malûm ve gayri malûm irsiyetler heyeti mecmuasına hamletmemek mümkün müdür? Dehanın hangi nevi mevzuu bahsolursa olsun, bu hususu tebyin eden meşhur ve itimada değer pek çok misaller vardır.

Musiki bahsinde Mozart ailəsi: İstidat sahibi artistlerin kardeşi ve oğlu olan büyük bestekâr Mozart, simsiz akislerini görmemek kabil değildir.

Geçenlerde rastladığım bir arkadaş bu mevzu üzerinde konuşurken bana şunları söylemişti :

— İtalyadan geliyorum. Her şehirde günlük gazetelerden başka bir iki tane de spor gazetesi çıkar. Sokakta, evde, gazinoda mekteplilerin ve her gencin cebinde muhakkak bir spor gazetesi görürsünüz. Ben rastladığım gençler arasında siyasî gazete okuyan görmedim gibi bir şey...

Şüphe yok ki arkadaşım hiç te yalan söylemiyordu. Bundan başka ileri milletlerde spor iptizale de uğramamıştır. Bilâkis sıkı bir surette organize edilmiştir.

Sporun bugünkü telakkisine göre bizim de esash bir surette hazırlanmamız, mevcut noksan sporculuğumuzu zamana uydurmamız lâzımdır.

SABRİ ÇITAK

kendisinde, itiraz götürmez bir mirasın en iyi kısmını teksif etmiş vaziyettedir. Bah'ların sayılamaz kadar geniş olan sülâlesi: Ailenin inkâr edilemez irsî (Vergi — don) sini en yüksek mertebesine erdiren Jan Sébastien Bah'ın tercümei halini yazanlar, bu musikişinas sülâlesini bize on altıncı asırdan on dokuzuncu asra kadar teferrüatle göstermişlerdir.

Resim bahsinde, " İllâhî „ Refael'in, şüphesiz kendisinden aşağı olan fakat henüz yarı - kuvve halindeki liyakati onun tekemmülünün başlangıcını teşkil etmiş bulunan bir ilâhtan neşet ettiği malûm değil midir? Keza (İhtiyar Teniers) le (Genç Teniers) inki de, ehemmiyeti gözden kaçmıyacak bir " Devam „ dir.

İlmin nazarı sahasında araştırılırsa yine çok meşhur olan iki "Devam„ derhal göze çarpar : Tıp tarihinde iki Von Helmont; riyaziye tarihinde dört Bernuilli. Ve tabii ilimlerin tekâmülü nazarı itibara alınırca, iki Darwin'i düşünmek mümkün mü : Sezen ve tepşir eden Erasm Darwin (Dede), müşahede eden ve hakikat haline koyan Şarl Darwin (Torun). Bu meyanda, bu iki harikulâde adamın yiğeni ve küçük yiğeni olan Galton'u da unutmamak lâzım.

Fakat; hatırlattığımız bu "Devam„ lar, fikir âlemi sülâleleri, nadir şeylerdir. Onları meşhur yapan ve herkesin itibar etmesinden dolayı intihap edilmelerini icap ettiren de nedretleridir.

İrsiyet daima bu şekilde, mûmtaz bir ailede, aileyi sarahatle tefrik eden devamlı ve gitgide kuvvetlenen bir (Vergi — Don) halinde göze çarpmaz. Bazı hallerde, daha az bariz olduğu zaman, müstakil gibi görünen dahide, bir nesilden

diğer nesle geçerken tebdili şekil etmiş veya genişlemiş bir ruhî mirasın keşfinden istintaç olunabilir. Blez Paskal için babası Etien'in temkinli bir mürebbiden daha iyi bir şey olduğu, ve Paskal'ın, alelâde olmıyan bu babanın riyaziye kabiliyetini ve müsbet zevklerini şayanı hayret şekilde genişlettiği şüphe götürür mü? Götenin annesinin mahrem fazlına, Faust muharririnde yeni şekiller altında tesadüf edildiğini, ve Şopenhoer'e hayat vermiş olan hercai meşrep " Mavi çorap " ın, filozofu, felsefesine hakim olan ince ve müsbet zekâ ile mevhibedar kıldığını bilmiyor muyuz? Ecdadının alttan alta devam eden deha kabiliyetini teşahhus eden sadece Jan Kristof değildir; büyük Bethofen, — ki Jan Kristof onun hayalidir — bu tenasuhu (= Métamorphose) hakikaten şenileştirdi. Ve Napoleon'un tarihini yazacak hangi tarihçi, bu nizamlandırıcı adamın Letizia Bonapart'ın oğlu olduğunu ihmal edecektir? Lamartin'in itirafları ve tercümei halini yazanların araştırmaları şairin dehasında, " Beyaz elli " annesinin ince hassasiyetini gösmediler mi?

Esasen; aşikâr yahut gizli, doğrudan doğruya yahut tebdili şekil etmiş halde, bu ruhî teselsül sadece vakıalar tarafından zorla kabul ettirilmiş değildir. O; dehanın mümküniyetini anlamak istiyen herkese, aşikâr bir şey gibi kendini zorla kabul ettirir. Saha hazırlanmış olmaksızın dehanın bir gün zühur etmesi güçtür.

Güçtür, filhakika; ve bunun içindir ki bu irsî tesir faraziyesi kendini kabli şekilde zorla kabul ettirir. Fakat bu irsiyeti vakıa olarak gayri kabili nüfuz kılan, hem de manidar, nice haller vardır. Bir Leonar dö Vençi'nin alemşümul dehasını bu nevi bir takım tesirlerin meydana getirmiş olduğunu kim söyleyebilir? Ve böyle bir vüsüksüzlük karşısında Valery'nin, büyük adamı izah için, onun doğuşundaki

müphem şartları nazarı itibare almaktan yüz çevirişi ne kadar iyi anlaşılır!

Şekispir, dehası bakımından, çok daha fazla gayri kabili izahtır; mademki " ayniyet " i bile münakaşe edilmektedir. Dekart'ın, — eğer menşei iyice bilinirse — genç yaşta kaybettiği annesine, — ondan tevarüs ettiği şu " Kuru öksürük " bertaraf — nasıl bir tesir atfedilebilir? Ve babasının, — Baye'nin söylediği gibi — onu " Küçük filozofum " tesmiye etmiş olması, (Principes) ler filozofunda, gayri muayyen bir fikri verasetinin sezilmesine kâfi midir? Hem öyle ki, ailenin tarihi, iki asır imtidadınca bize büyük Dekart'ın hiç bir mümasilini arzetmiyor.

Spinoza'ya taallük eden hususlarda, irsiyetler daha az bulanık değildirler. Hattasını hiç anmadığı anası Derobah'tan ne aldı? Tamamen ticaretle meşgul olan babasından, — Lüka tarafından hikâye edilen tipik fıkranın gösterdiği " Emniyetsizlik " istisna edilirse — ne gibi bir " Vergi " alabildi? Ve, her türlü servete bigâne olan bu tam münevveri, ona hizmet etmiş olan hemşiresinden ve yiğeni Daniel'den ayıran mesafe, (Ethique) filozofu ile, ailesini teşkil eden hasisler arasında ruhî bakımdan bir müşterek miras farzetmemize müsait midir? Rambrand'ın tevarüs ettiği söylenen farazî istidatlar hakkında bundan daha fazla bir malûmata sahip miyiz? Volter'in; noter Aure'den, yahut, hakkında pek esaslı malûmata sahip bulunmadığımız bir anadan, — espi ve tenkit " Vergi " si bakımından — neler almış olduğunu söyleyebilecek miyiz? Hassas Jan - Jak ; — çocukluk çağında vaktinden evvel giriştiği okumalar hariç — babası saatçı Ruso'ya ne borçludur? Amanüel Kant'ın, saraç olan babasından aldığı, namuslu adam zevkidir ve anasından öğrendiği de hayatın tahva cephesidir. Fakat, veraset ve terbiye, bu muzaf müktesebatı

meydana getirmişse de Kant'ın bütün dehasını ifade edebilmekten uzaktır, ve kardeşinin fikri aşağılığı hakkında bildiklerimiz, hiç bir zaman, harükulâde bir müşterek (Atavisme = Atalar tesiri) ne delâlet etmez. Bir Amper'in yahut bir Dölakruva'nın ecdadında, onların ilerde ne olacaklarını işaret edebilecek kim var ?

Bize daha yakın olan zamanlarda, Verlen'in dehasını ailevi menşelerine irca edebilir miyiz ?

Şüphesiz burada ileri sürdüğümüz *Meçhul* dür ve nefyetmek tedbirsizlik olacaktır. Yine şüphesiz, en yakın irsiyeti reddetmek gayri kâfidir, ve (Atavique = Anaya ait) tesirler pek uzak olabilirler. Fakat deha hakkında bu neviden amillerle yapılan izah farazi olmakla kalmamalı, müsbet ve emniyetli olmalıdır. Ve meseleyi nazari bakımdan halledilebilir bir hale koymak için, tahkiki hiç bir zaman mümkün olamayacak atavique kombinizonlar farzetmek lâzımdır. Yahut, daha müsait vaziyetlerde, kendisinden şüphe olunan tesiri, yüksek bir tabiatın müphem ve umumî bir kuvvetine hamledeceğiz. Rönan'la anası arasındaki hakikî ruhî münasebetin ne olduğunu öğrenmek istediğimiz zaman "Çocukluk ve gençlik hatıraları" isimli eserin bizde bıraktığı böyle bir intiba değilmi dir ? Ve az evvel bize tastikî mahiyette görünen misaller arasında, Göte'ninki Rönan'inkine ve keza Şopenhoer'inkine ve Lamartin'inkine müşabih değil midir ? Böyle bir izahattan, dehanın — hatta izafi — bir izahına varabilmek için mesafe çok geniştir.

Filhakika, baş taraflarda, faraziye-mize çok daha müsait haller gördük.

Fakat, münasebetin çok daka şeni sarahatine rağmen, yapılabilecek izah fevkalâde cılızdır. Unsurlarının bulunması icap eden ferdiyet, nadiren ve münferit şekilde kendini arzeder; bu yeni adamdan onun aldığı mirasa geçiş, — ki tarihçe işaret olunmaktadır — izahsız kalır.

Jan Sebastien, şayanı kayıt musikişinaslar sülâlesinden çıkmış olabilir, fakat Bah'lar ailesine "Dahi" farkasını getiren sadece odur. Ürben'in şan ve şerefi olan ressam Sanzio'dan, dünyanın zaferi olan Rafael'e varılacak mesafe vasidir. Etien' Paskal'ın "Namuslu Adam" oluşu, oğlu Blez Paskal'ın zihni selâmet ve yüksekliği için zarurî oldu. Şüphesiz; fakat oğlunun dehasını babasında kim tahmin edebilirdi ? Bethofen'in dedesinden, dokuzuncu senfoninin mübdiine hissi teselsül vardır, fakat istisnainin intikahı değil !

Demek ki; menşelerin — hatta kesretli — zenginliğine rağmen, dehanın esasını meydana getiren zati orijinalitedir. İrsî tesir, üzerinde bir gün dehanın zühur edebileceği sahayı hazırlamaktan öte geçemez. Bu; dehanın önceden görülemiyen zühurunu anlamak için kifayetsiz bir şarttır. Ve, yukarda formüle ettiğimiz *kabli* sebep için ise belki zarurî bir şarttır. Fakat, kendisini tasdik eder mahiyette olan misaller bile onun zarurilik vasfını azaltacak vaziyettedir.

Hulâsa, insana öyle gelir ki, dehada daimî bir "Kendi kendine oluş" vardır (*)

Çeviren : H. H.

(*) Bu yazı; Fransız rubiyatçılarından J. Segond'un (Le Problème du Génie) isimli eserinden tercüme edilmiştir.

Çatısız Evler..

Güneş kızgın.. Yol tozlu.. Menzil uzak.. Yük ağır;
Ova, yanan bir deniz.. Toz, kurşunî bir alev..
Arabalar, çatısı koparılmış birer ev..
Bu yollarda öküzler yürümez, yuvarlanır...

Tekerlerin dilile matemini hıçkıran
Bu çatısız evlerde ota giden kadınlar,
Dul analar, yetimler, gün görmemiş kızlar var..

Bu evlerde halıdır çamur renkli bir savan (*),
Yastık olur kazmalar güneş çarpan başlara,
Hasret çeker dudaklar bir yosunlu pınara..

Sür yolcu, geç, yan bakma.. yan bakan göz körelir!
Şu önünde yürüyen tekerlekli sefalet,
Didinmekçin birleşmiş şu damar, kan, kemik, et
Anadolu dinine en mukaddes kâbedir!

Hamdi Hakverdi

(*) Savan : Anadolu köylülerinin pamuk ipliğinden dokudukları ve bir yere sermek üzere kullandıkları şey.

Benim Yaprağım

Katlandığımız sıcakların ahretimize faydası

Bu satırları cımcılık ter içinde yazmağa başladığım için mevzuumun sıcak üzerine olmasını tabii bulmak icabeder sanırım. Yalnız söze başlamadan önce bir noktaya bal mumu yapıştırayım; yazarken, vakîâ ben buram buram ter döküyorum ama, okurlarımı temin ederim, onları bu satırları güderken üşütmesem bile behemehal serinletmeğe çalışacağım !

Gazetelerde görüyorum; Amerika bir sıcak dalgası gelmiş, bilmem ne kadar adam olmuş.. Büyük Britanya üzerinden Avrupaya geçen aynı sıcak dalgası yüzünden de bilmem ne kadar şehir halkı akın akın deniz kenarlarına dökülmüş... Sonra; o satırlar arasında bu sıcak dalgasının termometrede gösterdiği rakkamı okuyorum; 35 - 37 kadar bir şeycik...

Bizim İstanbul ve Anadolu gazeteleri de aygın baygın sıcak dalgasından şikâyetçiler... Meselâ; Malatyada serin akar sular başında, yemyeşil ağaçlar altında göğüs bağı açık of pöf! sıcaklardan dert yaniyorlar : Termometre yallah deyince 30 za çıkmış !

Aydın, Muğla, Denizli.. fıkır fıkır kayıyor : Termometre 37 ye fırlamış!

Hele Sinop, Samsun, Trabzon gibi yalı şehirlerin sıcak dalgasından kopardıkları vaveylâya, değme katı yürekler bile dayanamaz : Termometre 29 za yükselmiş !

Ya zavallı İstanbullu hiç sormayın: Termometre 31 i bulmuş... Hiç buna tahammül edilir mi monşer ?

Kim bilir şimdi; *— Vallahi çatlıyacıyım kardeş.. Kalk bari denizde biraz serinleyelim ayol.. Yoksa pat diye bayıvereciğim tevbeler olsun !..

Diyenlerin haddi hesabı mı var?.. Hem bilir misiniz bu sözler hangi şartlar arasında söylenir : Ya boğazi

çinin küfür küfür esen deniz havası arasında, yahut ta en serin salonda işliyen vantilatör karşısında cumbur cemaat dondurma yenirken...

* *

Şimdi gelelim hazreti Çukurova-ya... Mübarek bizler, ilâmaşallah ne sıcak dalgası biliriz, ne de :

— Vallahi bayıvereciğim monşer!

Diye çılgınsızlık ve hafiflik.. Termometre 39, 40 hatta 41,5 olur da alimallah gık ! bile demeden yine işimizin başında habire çalışırız! İstersen çalışma ve istersen otur bir köşeye, al termometreyi karşına, elinde mendil buram buram terini silerek :

— Ay dostlar mum gibi eriyorum baksanıza !

Diye dert yan Allaha... Kimin kulağı duyar ki bu lafları ?

Sonra, vevvki 41,5 derecede olsun, biz şehirde yaşayanlar yine buzlu su, serin bir gölgelik buluyor, hele akşamları Seyhan kenarında sazlı santurlu, heyheylı deydeylı bir gündür geçiriyoruz. Fakat bir de şu Çukurovanın ağaçsız, dümdüz tarlalarında güneşin karşısında sabahtan akşama kadar alınteri dökkenleri düşünelim.. Onlar da ana baba kuzusu değil mi ? Bakınız onlar hiç ah, pöf diyorlar mı?

Hem anlamıyorum ve hatta kızıyorum; şurada sıcak var; ve farzedin ki bu sıcak cidden tahammül edilmeyecek derecede şiddetlidir de... şimdi; sizin, benim, şunun, bunun oturupta :

— Ah, of ! yandım, bittim !.

Diye langır lungur etmemizin bu sıcak şiddetine ne tesiri olur ? Mademki faydasızdır, o halde ağır uslu oturupta kabadayılığa leke bulaştırmamak daha iyi değil mi ? Sıcakmış, şiddetli imiş; hoş geledi, sefa geldi ! Elbette geçecek ve mutlaka onu bir serinlik takip edecektir. Bu, bıçak veya kurşun yarası değil ki, ıstırabına dayana-

NESİR :

Dilenci..

Yazan : Y. L.

Deli fırtına, ağaç dallarının feryadını dinlemiyor...

Her köşeden bir uğultu akışı var.. Gök simsiyah.. Küflü bulutlar bile artık hiç, hiç görünmüyor...

Çamurlu yollar, gizli dehlizler gibi, arasıra bir şimşek ışığıyla aydınlanıp kararıyor...

Sesler boğuk ve mustarip.

Ağaçlar, korku veren bir haşiyetle rüzgârın sarı zehrini içiyorlar..

Yağmur var...

madığımız için inliyelim. Topu topu fazlaca bir sıcak... Binaenaleyh bucağız şey için de sağa sola gülünç olmak yakışmaz bize değil mi ?

**

Sonra, bana kalırsa bizim, dünyada iken böyle şiddetli sıcaklarla cehennem stajı yapmamız, yarın cehenneme yollanacağımıza göre , zararımıza da olmayacak; çünkü nasıl olsa şimdiye kadar gelip geçen ehli takvâ ile mübarek cennetin sekiz kapısı da ağızına kadar tıklım tıklım dolmuştur. Bizim gibi günahkâr kullar için hazırlanan ahret locası, olsa olsa cehennemin dip bucağında bir yerceğizdedir !

Yarın, hiç sıcağa alışmamış veya ona karşı fevkalâde manasız bir tahammülsüzlük gösterir bir halde, bizim için mukadder yere atılırsak korkarım ki diğer kıdemli cehennem erbabı önünde de cidden gülünç bir vaziyete düşeceğiz !

Düşünelim ki, hayatın en tahammül edilmez ıstırabı ; başkalarına gülünç olmaktır; ister dünyada olsun, ister ahrette....

Her damla ; bir kamçı ucu gibi sert ve yakıcı...

**

— Beyefendi...

—

— Bir lokma ekme...

—

— Beyefendi... Allah rızası için..

Soğuktan kavrulmuş dudaklarını buğulu camlara dayıyor, küçük ellerini açarak yalvarıyor :

— Bir lokma ekme.. Beyefendi..

Yollar simsiyah...

Lokantanın geniş pencerelerinden akseden keskin ziya, çamurlar içinde zilletle uzanıyor..

Bir şimşek.. sonra; bir çatırdı, bir gök gürültüsü...

**

Zavallı yavru..

Şu dakikada, onun tahayyül eylediği en büyük saadet, bir dilim kuruk ekmeğe malik olabilmekte..

Kaç gün, büyük bir evin balkonu altında inlemişti...

Hastaydı...

Fakat; mademki henüz ölmemişti, bir dilim ekmeğe, bir lokma gıdaya muhtaçtı..

Çıplak bacaklarını çamurlar zaptedip bırakmayınca, kaç kere yüzükuyun yere kapanmıştı...

Hastaydı... İki gece ve bir gündüz inin inin inliyerek duvar diplerinde çırpınmıştı.

Fakat ; Mademki henüz ölmemişti, mademki midenin sancısı başının ve vücudunun ağırlarına galebe etmişti, bir dilim ekmeğe, bir lokma gıdaya muhtaçtı..

**

Naci Hakverdi

Soğuktan moraran parmaklarını; korkarak, hatta biraz çekinerek, pencerenin buzlu camlarına vuruyor :

Tık tık tık....

Bembeyaz örtülü masaları dolaşan garsonlardan biri, ona gazap ve nefretle bakıyor..

Zavallı yavru, korkarak, hatta biraz da utanarak pencerenin kenarına çekiliyor... İçeride : Bol bir kahkaha.. Zevkli bir ahenk ve bütün bunları tamamlayan nefis bir yemek buğusu..

**

— Beyefendi.. Allah rızası için...

—

— Tık tık tık...

Lokantanın harareti, dışarının fırtınalı yağmurile soğuyan camları kesif bir bulanıklıkla kapıyor...

Zavallı yayru.. zavallı hasta fakir..

Rüzgâr; her yağmur damlasını bir kıvılcım gibi yüzüne, vücudunun kapatılmayan yerlerine yapıştırıyor...

Yollar gittikçe kapanıyor, yağmur gittikçe kuduruyor...

— Bir lokma ekmek...

İçeride neşeli bir gürültü, bol bir ziya, bol bir yemek...

— Allah sana daha çok versin Beyefendi..

O, bu niyazları, iki hafta evvel bir çamur yığını içinde hayata veda eden ablasından öğrenmişti..

Kahkahayı tanımayan dudaklarından bu acı yalvarışlar şimdi öyle kolaylıkla dökülüyor ki..

— Allah gönlünün muradını versin Beyefendi...

—

— Başınızın gözünüzün sadakası olsun, Beyefendi...

Yanında, sanki tam tepesinin üstünde bir yıldırım çatırdatıyor.. Zavallı yavru ayaklarının ucunda biraz daha yükseliyor, kendini bir parça daha pencereya yapıştırıyor..

Bir şimşek. Uzun ve dalgalı bir uğultu. Sonra.. dehşetli bir sağnak...

**

Duvarın içine girmek istiyormuşcasına sıkışıyor.. Ellerile, üstündeki yırtık paçavraları zapta uğraşılıyor.. Başını ıslak taşlara dayıyor..

İçinde ne yaman bir titreyiş var...

Lokantanın buğulu pencerelerinden yine içeriye seyrediyor : Beyaz bir ziya altında beyaz, bembeyaz masalar.. Sonra dilim dilim ekmekler.. Sayısız tabaklar, meyveler var...

Bunlar hep başkalarına, ısınmış duvarlar arasında yumuşak yastıklara dayanıp uyuyan mesut çocuklara, onların babalarına ait..

Ama, niçin bundan kendisinin de bir hissesi yok.. Kendi de insan değil mi ?..

**

Lokantanın hızla açılan kapısından bir kol uzanıyor, hasta ve fakir yavrucuğun kaditleşen kolundan yakalıyor, bir dal koparı gibi onu pencerenin önünden çekip atıyor.

— Sabahtan beri dırladığın yetişmiyor mu ?.. Allah versin.. Git başka yerden iste !.

—

— Ne duruyorsun.. Git diyorum sana...

Yüzünde, yağmur danelerinden daha çok yakıcı bir tokat şaklıyor, gözlerinde kıvılcımlar parlıyor...

— Haydi !..

Bacaklarına çarpan bir tekme onu çamurların içine yuvarlıyor...

— Beyefendi.. Bu zindan gibi gecede nereye gideyim.. Yolu bile göremiyorum ! Allah rızası için bir lokma ekmek...

Sanat ve Demokrasi

— 6 ıncı sahifeden artan —

men münevver olan bir aristokrasi, bir güzideler cemiyeti, bir akademi ekseriya aksülamele hazırdır. Onlar; sanatı, tam kendi devirlerinde vasıl olduğu noktada anlayabilecek en kabiliyetli ruhlara sahip bulunduklarını farzettiklerinden, yarının sanatını en iyi anlayabileceklere pek kıymet vermezler. Dahî; bir devrin az çok bozulmuş zevkine tab'iyet edecek yerde, onu yeni bir şekle koymak ister; ve muhakkak, bir devrin zevkini yeni bir şekle sokmak (Korney bunun bir misalidir!) bir akademinin zevkini yeni bir şekle sokmaktan daha kolaydır. (*)

(Sonu gelecek sayımızda)

Çeviren : H. H.

(*) Bu yazı; Fransız mütefekkirlerinden J. - M. Guyau'nun; (Les problèmes de l'Esthétique contemporaine) isimli eserinden tercüme edilmiştir.

Zalim garson kapıdan çekiliyor, bir kaç dakika sonra kapı tekrar açılıyor, bir el ona doğru iki dilim ekmeği fırlatıyor.

Fakat...

Fakat, daha o davranamadan; iki köpek, birbirile boğuşarak, çamurun içindeki dilimleri paylaşıyorlar.. Midesi bir kurşun yarası gibi sızlıyor..

Hastaydı, iki gece ve bir gündüz inim inim inlemişti.. Ama mademki henüz ölmemişti, bir lokma gıdaya, bir parça ekmeğe muhtaçtı.. Ne fayda..

Artık hiç bir ümit kalmamıştı..

Kozan dağında tetkikler

— 8 inci sahifeden artan —

Aldı Balaban :

Balaban der ki beni beyler götürür
Ala göze altın iskif [*] tutulur
Senin avın kel atmaca getirir
Sayar mıyım hey kuşların curası [1]

Aldı Şahan:

Şahan derki : demedim ben o sözü
Var koç yiğide eyle şakayı, nazi
Gökün bir alâkatından indirdim
turnayı, kazı
O zamanlar yıkıma da dubasın

Havaya hey Karacoğlan havaya
Alıcı kuş çevrilme mi yuvaya
Yüz kuş yüz deveye şahan mayaya
Sarraf keşiş ikinizin bahasın..

ALİ RIZA

[*] Iskif — Av kuşlarının avdan evvel yüz-
lerinin örtülen maseke.

[1] Cura — Küçük demektir, aynı zamanda
bir nevi küçük sazın ismidir.

Zalim insana nasıl anlatabilirdi ki :
fırlatılan iki dilim ekmeği iki koca-
man köpek paylaşmıştır !.

* *

Büyük sopasını takırdata takırdata
dolaşan bekçinin ayağına, yol ortasında
bir şey takıldı..

Elindeki elektirik fenerini ayak-
larının ucuna tevcih etti.. Çamurlara
gömülmüş bir çocuk cesedi gördü..

Yokladı, göksünü dinledi, elinin
hararetine baktı, " Ölmüş ! .. dedi..

Zavallı yavrunun ağzında bir avuç
çamur doluydu..

Basıldığı ve idare edildiği yer :

Adana : TÜRK SÖZÜ Matbaası.

Sahibi ve yazı işleri Mü. Hamdi Hakverdi

Umumi neşriyat Mü. Reşat Sadi